

INTENSIEVE BEWEIDING MET SCHAPEN

H. J. C. M. Sturkenboom

Het houden van schapen gaat veelal gepaard met een extensieve graslandexploitatie. Een groot aantal schapen per ha wordt als nadelig gezien voor een optimale opbrengst van de lammeren. Bij hoge bezetting is men bang voor een aantasting met maagdarmwormen, waardoor de groei van de lammeren onvoldoende zou zijn. In de volksmond wordt dit het „schapig” worden van het grasland genoemd. Op de Waiboerhoeve worden sinds 1972 ca. 150 ooien gehouden voor onderzoek. Tot en met 1981 werden deze ooien met hun lammeren op een oppervlakte van 10,7 ha geweid.

Intensief graslandgebruik

Om steeds over voldoende gras te beschikken en om maagdarmwormschade te beperken past men een omweidingssysteem toe. Het omweiden gebeurt bij voorkeur, zeker voor wat betreft de lammeren, binnen de drie weken. Met de lammeren wordt zo veel mogelijk voregeweid op etgroen.

Door de hoge schapenbezetting per ha kunnen in de zomer grastekorten ontstaan. Daarom werden de dieren pas vanaf eind maart/begin april geweid en wordt aan de lammeren krachtvoer verstrekt (tot spenen krachtvoer naar behoefte en na het spenen maximaal 300 gram per dier per dag). Om dezelfde reden schaaft men de dieren rond half november soms uit naar de pinkenpercelen en stalt men ze rond eind december (mede afhankelijk van de weersomstandigheden) op tot eind maart/begin april. Voor de bemesting van het grasland worden dezelfde regels gehanteerd als bij beweiding met rundvee.

Vaak omweiden heeft net als hoge stikstofgiften geen nadelige gevolgen voor de groei van lammeren. Ook de maagdarmwormbesmetting liep niet uit de hand.
*Neither rotational grazing nor a high nitrogen dressing has any disadvantageous effects on growth of lambs. Infection with *gastrophiloides* also stayed on an acceptable level.*

In het voorjaar wordt in de periode waarin de temperatuursom oploopt van 180 °C tot 280 °C stikstof gestrooid volgens het advies: voor weiden 80-40 kg stikstof en voor maaien 120-80 kg per ha (de lage stikstofgiften zijn bedoeld voor de laatste percelen van de eerste snede). In enkele jaren is in het voorjaar runderdrijfmest uitgereden. De stikstofgiften dalen in de loop van het weideseizoen tot 60 kg (ongeveer augustus) en 40 kg (tot half september) bij weiden en tot 100 kg (ongeveer juni/juli) en 80 kg (ongeveer augustus/september) bij maaien.

In 1974 startte het onderzoek naar de mogelijkheden om ooien door kunstmatige bronstinctie driemaal in de twee jaar te laten aflammen. Hierdoor zijn er in 1975 in de perioden december/januari, maart/april en juli/augustus lammeren geboren. De december/januari-lammeren zijn op stal afgemest. Bij de beweiding hadden we te maken met de maart/april en de juli/augustus lammeren. Naast deze twee groepen lammeren werden twee groepen ooien geweid; de in december/januari- en de in maart/april afgelamde ooien. De lammeren van de in december/januari afgelamde ooien werden op een leeftijd van 8 weken gespeend en vervolgens slachtrijp gemaakt.

In 1978 en 1979 heeft men naar aanleiding van de ervaringen in voorgaande jaren een aantal percelen gehalveerd. In 1980 heeft men de kleinere percelen consequent toegepast waardoor het aantal percelen steeg van 6 naar 12. Tevens heeft er in de loop van 1979 een verandering in de schapenstapel plaatsgevonden: er werden kruisingsooien van ander proefbedrijf aangekocht. De beweidingsgegevens van de jaren 1975, 1976, 1977 en 1980 konden tot een algemeen overzicht worden verwerkt. De gegevens zijn in tabel 1 vermeld.

Tabel 1 Beweidingsgegevens over de jaren 1975, 1976, 1977 en 1980

Aflamperiode Jaar	maart/april				juli augustus			
	'77	'76	'77	'80	'75	'76	'77	'80
Gem. aantal dieren/ <i>average number of sheep</i>	112,5	115,8	127,1	158,9	65	50	34,6	27,0
Weideperiode (dgn.)/ <i>grazing period (days)</i>	182	196	195	184	59	37	56	85
Gem. beweidingsduur (dgn.)/ <i>average grazing per plot (days)</i>	14,0	12,3	15,1	13,1	14,8	12,3	28	10,6
Aantal keren verweiden/ <i>number of pasture-changes</i>	12	15	12	13	3	2	1	7
Stikstofgift (kg/ha)/ <i>nitrogen dressing</i>	360	332	316	331				
Aantal keren gemaaid/ <i>number of times mowed</i>	0,83	0,58	1,33	1,42				
<i>Year</i>	<i>'77</i>	<i>'76</i>	<i>'77</i>	<i>'80</i>	<i>'75</i>	<i>'76</i>	<i>'77</i>	<i>'80</i>
<i>Lambing period</i>	<i>march/april</i>				<i>july/august</i>			

Table 1 Grazing data of 1975, 1976, 1977 and 1980

Mestonderzoek en behandeling tegen maagdarmwormen

De mate waarin lammeren bedreigd worden door maagdarmwormen wordt bepaald door het aantal wormeieren in de mest vast te stellen. In de afgelopen jaren is de mest van schapen en lammeren van de Waiboerhoeve door het Centraal Diergeneeskundig Instituut

(CDI) onderzocht en zijn eitellingen verricht. Vanaf begin mei werden om de twee weken mestmonsters onderzocht. Er werd geen grote besmetting met maagdarmwormen gevonden.

De preventieve behandeling tegen maagdarmwormen was als volgt:

- Ooien ontwormen na het aflammen, ook de ooien die in juli en augustus aflamden. Alleen in 1981 zijn de schapen gedurende de zomer driemaal behandeld na een positieve uitslag van mestonderzoek in mei.
- De eerste jaren zijn de lammeren tweemaal behandeld, namelijk bij spenen en omstreeks half augustus. De laatste jaren is het aantal behandelingen van lammeren opgevoerd naar vier en wel rond spenen (begin juni) half juli, eind augustus en eind september.

Groei en afzet van de lammeren

Een goede graadmeter voor de gezondheidstoestand van de lammeren is de groei van de lammeren gedurende het zogen en na het spenen. In de loop van de jaren zijn daarover veel gegevens verzameld. Bij beoordeling van de groeicijfers moet echter bedacht worden dat er reeds in 1976 een aantal kruisingslammeren bij waren. In de loop der jaren zijn alle lammeren kruisingsprodukten geworden. (Bij Swifters is de groei tussen geboorte en spenen hoger door de grotere melkproduktie van de moederdieren; er worden meer lammeren per ooi geboren waardoor het geboortegewicht lager is.)

Tabel 2 Productiegegevens van ramlammeren voor de slacht

Jaar	'75	'76	'77	'78	'79	'80	'81
Geboortegewicht (kg)/ <i>weight at birth</i>	4,43	4,86	4,71	4,2	3,82	3,98	4,12
Leeftijd bij spenen (dgn.)/ <i>age at weaning (days)</i>	85,1	79,7	70,7	66,1	63,0	83,4	82,1
Groepedag (g)/ <i>daily growth birth- weaning</i>	294,2	328,6	284,5	284,7	246,6	278,9	316,9
Leeftijd bij afleveren (dgn.)/ <i>age at delivery (days)</i>	142,8	123,7	183,2	173,8	182,3	217,0	190,1
Groepedag (g)/ <i>daily growth weaning-delivery</i>	274,0	300,7	244,3	270,3	242,7	212,6	258,2
Afleveringsgewicht (kg)/ <i>weight at delivery</i>	43,56	42,05	49,46	51,18	48,06	50,11	53,18
<i>Year</i>	<i>'75</i>	<i>'76</i>	<i>'77</i>	<i>'78</i>	<i>'79</i>	<i>'80</i>	<i>'81</i>

Table 2 Production data of ramlambs for slaughtering

In de loop der jaren is het afzetgewicht van de lammeren toegenomen. Dit heeft consequenties voor de gemiddelde leeftijd waarop de lammeren worden afgeleverd, evenals voor de gemiddelde dagelijkse groei. Wanneer deze cijfers worden gecorrigeerd naar een vast afleveringsgewicht van 40 kg dan is geen daling in groei te constateren. De variatie in groei van de lammeren tussen de verschillende jaren kan grotendeels worden verklaard door weersomstandigheden, grasgroei en management.

Samenvatting

Gedurende zeven jaren zijn de schapen met lammeren op dezelfde percelen geweid. De eerste jaren was de gemiddelde oppervlakte per perceel 1,8 ha. In 1980 heeft men de oppervlakte per perceel teruggebracht tot 0,9 ha, omdat omweiden bij een kleinere oppervlakte beter uitvoerbaar is. Bij controle van en behandeling tegen maagdarmwormen is gebleken dat consequent omweiden en hoge stikstofgiften niet nadelig zijn voor de groei van de lammeren, evenmin als het bijvoeren met krachtvoer bij grastekort.

Bij intensief graslandgebruik met schapen is het niet mogelijk om schapen gedurende de gehele winter op grasland te houden. In het voorjaar kan niet eerder met de beweiding worden begonnen voordat een weidesnede beschikbaar is.

Intensive grazing with sheep

During seven years ewes with lambs are grazed on the same plots of grassland. The first years average size per plot was about 1.8 ha. In 1980 the area per plot is reduced to 0.9 ha for simplifying the rotational grazing. If good control of and treatment against internal parasites is ascertained no negative influence of rotational grazing and high nitrogen dressing on growth of the lambs appeared. Also no disturbance is caused by extra concentrates for compensation of grass-shortage.

With intensive grassland management it is not possible to keep the sheep to whole year grazing. In spring they are kept inside until a first crop for grazing is available.